

nytt  
från **FSS**

FORENINGEN  
SVERIGES  
SOCIALCHEFER

Red: Arne Borg

## Låt kommunerna ta över hela primärvården!

FSS uppvaktade i mitten av januari socialministrarna om de reformer inom äldreomsorgen som nu förestår.

Redan i föreningens remissyttrande över äldredelegationens betänkande (refererat i förra nr av denna tidskrift) framhöll vi att frågan om ett samlat kommunalt huvudmannaskap för *hela* primärvården snarast måste tas upp för behandling.

Vid vår uppvaktning hos statsråden redovisade föreningen sin bedömning när det gäller det fortsatta reformarbetet för de äldre, handikappade och långvarigt sjuka. Föreningens ståndpunkter och motiv var i korthet:

Höstens debatt och politiska utspel har skapat osäkerhet om reformen verkligen kommer att genomföras vid årsskiftet 1991/92. Denna osäkerhet måste genast undanröjas. Den kritik som finns mot att skikta primärvården får enligt FSS' mening inte utnyttjas till att förhålla nödvändiga reformer för tex de äldres och handikappades särskilda boendeformer.

Föreningen ser istället äldredelegationens förslag som en första etapp, där kommunerna får ansvaret för delar av primärvården (lokala sjukhem och hemsjukvård). Det finns ute i landets kommuner en mycket bred opinion för ett vidgat kommunalt ansvar för äldreomsorgen. En förändring som måste komma till stånd från 1992.

FSS instämmer i kritiken mot att dela upp primärvården på två olika huvudmän. Vi menar att gränsdragningen blir tydligast om den sker *mel-*

*lan* kommunal primärvård och specialiserad länssjukvård. En sådan mer genomgripande reform säkerställer en *social helhetssyn*. En sådan ska självfallet förenas med nödvändig medicinsk kompetens för vård och rehabilitering.

Invändningarna mot en så pass genomgripande reform är bl a att många mindre kommuner saknar förutsättningar att skapa erforderliga medicinska resurser. Att nödvändig kompetens kommer att saknas. Vi har på den här punkten deklarerat att kommunerna mycket väl kan ges ett samlat vård- och omsorgsansvar utan att nödvändigtvis vara "självförsörjande". Det torde i många kommuner te sig både naturligt och nödvändigt att tillgodose behovet av specialiserad kompetens genom tjänsteköp eller i samverkan med andra huvudmän. Formerna för detta får lösas på olika sätt. Något som redan sker på många håll i landet.

Den proposition om äldrereformen som under våren ska föreläggas riksdagen bör enligt FSS innehålla förslag om ett principbeslut att överföra primärvården i sin helhet till kommunerna. En sådan målsättning, fastlagd av riksdagen, skulle skapa klarhet om primärvårdens framtida utveckling.

Det bör i samma riksdagsbeslut skapas utrymme för kommuner och landsting att tidigare lägga en övergång, när de är överens om detta. På så sätt kan vi skapa förutsättningar för ett samlat och målmedvetet förnyelsearbete inom äldreomsorgen under 90-talet.

Ivan Ottosson

## Våra recensenter

Gunilla Karlsson är FV-läkare i socialmedicin, VC Kronan, Sundbyberg, Bertil S Hanson överläkare verksam vid institutionen för samhällsmedicin, Malmö, Ulf Rydberg professor vid institutionen för klinisk alkohol- och narkotikaforskning, Karolinska Institutet.

bok  
recensioner

## Tänkvärt om alkoholism

LENA HOLFVE

Botten upp

Rabén & Sjögrens förlag

Lena Holfves senaste bok vänder sig till människor i närheten av alkoholister. Den omfattar både hennes beskrivning av hur en alkoholist är och hennes uppfattning om hur man ska bemöta honom/henne. I de mer beskrivande och förklarande delarna av boken blir hon stundtals ganska generaliserande och ibland motsägelsefull. Det finns emellertid många tänkvärda infallsvinklar även där. Hon talar bl a om hur spriten styr alkoholisters liv och tar ett exempel från restaurangbranschen.

"Det sägs till exempel att många servitörer och kockar inom restaurangnäringen *blir* alkoholister. Sanningen är nog snarare den att alkoholisten *väljer* att arbeta nära sprit. Drogberoende människor är kända för att planera och strukturera sitt liv så att deras förnekelse stöds och så att de mentalt undviker konfrontation med verkligheten. De gör vad som helst för att slippa se verkligheten."

Hennes utgångspunkt är att alkoholism är en sjukdom. Alkoholisten själv insjuknar. De "möjliggörare" som finns i hans/hennes närhet kan också "medinsjukna" och gör det då svårare för alkoholisten att tillfriskna. Det ligger förvisso en hel del i den tolkningen av samspelet mellan alkoholist och an-

hörig. Lena Holfve går här ännu längre. Även etablissemangen kring alkoholisten dras in i sjukdomsprocessen, anser hon.

"På Socialstyrelsen och tusentals sociala servicecentraler tror man nämligen att man kan styra eller kontrollera det svenska missbruket. Att de sociala servicecentralerna och deras tusentals socialsekreterare har insjuknat i alkoholiskt medberoende är givetvis ett stort hot mot alla alkoholisters möjlighet till tillfrisknande."

Den syn hon har på mekanismerna för insjuknande i sjukdomen alkoholism är annars att den är ärftlig, beror på en icke närmare definierad cellförändring och att den är obotlig men behandlingsbar. De råd som hon ger närstående är konkreta och rikliga om än kanske inte alltid så lätta att följa, men är intressanta.

Något annat som är intressant är det hon tar upp i ett av de sista kapitlen i boken, som heter Regression. Där diskuteras helhetssituationen i Sverige angående alkoholismen. Varför super svenskarna? "Sverige är tråkigt! Och tråkighet är starkt drogframkallande.

För varje krona som kulturministern sparar in på kulturen kommer behovet av att använda droger att öka."

"De som inte dricker får mycket liten eller ingen hjälp alls att hålla barnet i sig levande."

I nästföljande kapitel som heter Lugn och ro tar hon upp ännu en tråd som har ett mer socialt perspektiv.

"Vill vi sänka alkoholkonsumtionen måste vi skapa ett samhälle där människor inte behöver alkohol som avslappningsmedel. Vi har – vad jag kan se – inte ett sådant samhälle."

Detta är kanske något att tänka på inför år 2000 och den planerade sänkningen av alkoholkonsumtionen med 25 %!

*Gunilla Karlsson*

## Viktig dokumentation om välfärdssamhällets skuggsidor

PAUL FRANER, KERSTIN HANSSON, GUNNAR ÅGREN

### Härbärgessituationen i Stockholm

#### Rapport, Folksam

Det är nu mer än 20 år sedan Gunnar och Maj-Britt Inghe gav ut den banbrytande boken "Den ofärdiga välfärden". I boken beskrev de systematiskt det svenska välfärdssamhällets skuggsidor och brister. Boken fick en bred spridning och en avgörande betydelse för den svenska socialpolitiska debatten under lång tid.

Hur har det gått sedan dess? Har samhällsutvecklingen och olika socialpolitiska insatser under 1970- och 80-talen minskat klyftorna i Sverige, när det gäller sociala och politiska resurser, folkhälsa, boendestandard, inflytande på arbetsplatserna etc? Har utslagningen och de marginaliserade grupperna minskat?

Under många år har det varit märkvärdigt tyst. I takt med den nyliberala ekonomiska teorins dominans i samhällsdebatten, så har den dolda nöden blivit mera dold än på länge. När makarna Inghe skrev: "Det är inte riktigt passande att numera tala om klassamhället. I välfärdsstaten görs stundom gällande, att klassolikheterna till väsentlig del utjämnats", kunde det lika gärna vara sagt idag. Bristen på bra studier har under många år varit påfallande.

Det är först under de senaste åren, som klassperspektivet på nytt lyfts fram. Socialstyrelsens "Folkhälsorapport" visar att hälsoskillnaderna är stora och ökande mellan olika sociala grupper. LO:s folkhälsorapport ger en liknande bild. De som hamnat utanför arbetsmarknaden har på 20 år ökat från 200 000 till ca 6–700 000. Detta är viktig kunskap som måste följas och utvärderas systematiskt. Det är därför glädjande att Folksam, som finansierade och gav ut "Den ofärdiga välfärden" för 20 år sedan, nu åter finansierar en uppföljning. Forskning och

kartläggning av utslagningsprocesserna i Sverige är en viktig förutsättning för en livaktig socialpolitisk diskussion.

Rapporten "Härbärgessituationen i Stockholm" av Paul Franér, Kerstin Hansson och Gunnar Ågren fyller därför en viktig lucka i vår nuvarande bild av välfärdssamhället. Rapporten inleds med en historisk tillbakablick på fattigsverige, vilket är viktigt om man ska kunna förstå dagens situation. Därefter beskriver författarna härbärgessituationen i dagens Stockholm, när det gäller struktur, personal, beläggning, regelsystem etc. Man får också en god bild av gästerna, när det gäller demografi, sysselsättning, hälso-tillstånd etc illustrerat med fallillustrationer.

Rapporten är deskriptiv till sin karaktär, föredömligt uppställd och lättöverskådlig. De många fallbeskrivningarna ger liv åt de statistiska uppgifterna.

Rapporten är ett exempel på ett viktigt forskningsarbete, som måste prioriteras och stödjas bättre, om vi skall kunna få till stånd en kontinuerlig dokumentation av utslagningen och en långsiktig rapportering från välfärdssamhällets skuggsidor.

*Bertil S Hanson*

## Uppslagsbok om alkohol och kroppssjukdom

Å NORDEN red

### Alkohol som sjukdomsorsak

*Almqvist & Wiksell,*  
1988, 309 s.

Mottot för boken är "det gäller att finna dem bland de sjuka som är sjuka på grund av sina alkoholvanor". Tre av landets medicinprofessorer, bland dem ordföranden i Svenska läkaresällskapet, har skrivit förord, och man

nämner att alkohol liksom syfilis är "the great imitator", och alkohol kan ge mängder av symtom från i stort sett alla organsystem, medan patienten döljer sin grundsjukdom och utredningskvarnarna mal. Målgruppen för boken anges som alla typer av specialister, allmänläkare, och man anser också att boken kan användas som uppslagsbok för sjuksköterskor.

Kort sagt — boken är bra och kan rekommenderas för sitt syfte att beskriva alkoholens roll som sjukdomsorsak. Av särskilt värde är ett förnämligt bildmaterial. Den allmänna delen omfattar bla föredömliga översikter över alkoholmetabolism och enzymkemi, även molekylärbiologiska i olika funktioner och organsystem där alkohol spelar stor roll. Förhoppningsvis kan härigenom alkoholen identifieras som riskfaktor i en hel del fall, och adekvata vårdinsatser sättas in.

Ett antal sjukhistorier med fallbe-

skrivningar gör framställningen levande och praktiskt tillämpbar. En hel del fall är dock mycket sena och avancerade alkoholskador som beskrivs, där det reversibla kan ifrågasättas. Vad som är anmärkningsvärt är att kapitlet alkoholbetingade hjärnskador i stort sett helt har förbigåtts utan att man har noterat det. Sådana skador förekommer verkligen inte bara inom psykiatri.

Dock fyller boken klart sitt syfte. Men den som tror sig finna något mer utförligt om primärprevention eller om hjärnans belöningssystem och deras påverkan av beroendeframkallande medel blir lottlös — det finns dock så mycket annat av värde här i stället. Att det finns uttalanden där nog andra forskare kan ha annan mening är oundvikligt i en bok med så många författare.

Jag uppskattar mycket Åke Nordéns eget kapitel om alkoholproblem hos

äldre, eftersom föga är skrivet på svenska om detta starkt stigande problem tidigare, och en andra missbruksålder mellan åren 65 och 74 nämns. Mycket värdefullt bedömer jag också kapitlet om arv och miljö vid alkoholmissbruk vara. Jag bara citerar: "Att växa upp i ett hem där någon av föräldrarna är alkoholist tycks inte i och för sig ha någon betydelse för risken att utveckla alkoholism eller ej, medan det uppenbarligen har stor betydelse om man är född av en sådan förälder, oavsett var man växer upp".

Som uppslagsbok inom invärtesmedicin, neurologi och primärvård är boken utmärkt — men det är ingen bok för sträckläsning för medicinstudenter. Boken fyller ett länge känt behov och rekommenderas.

Ulf Rydberg

## socialmedicinsk tidskrift

ISSN 0037-833 X

Priser (inklusive moms)

### Prenumeration

Helår kr 195: —

Studerande helår kr 100: —

Lösnummer kr 29: —

Tidskriften utkommer med 7 nummer per år (därav tre dubbelnummer).

Kopiering av hela eller delar av tidskriften tillåts ej utan skriftligt medgivande från redaktionen.

### Utgivningsplan 1990

| Nummer                       | 1—2  | 3   | 4    | 5—6 | 7    | 8     | 9—10  |
|------------------------------|------|-----|------|-----|------|-------|-------|
| Utkommer                     | 29/1 | 5/3 | 19/4 | 6/6 | 3/9  | 19/10 | 23/11 |
| Sista manusdag för annonser: | 8/12 | 7/2 | 26/3 | 9/5 | 10/8 | 26/9  | 1/11  |

### Expedition och Prenumerationer

Färjestadsvägen 18, 161 54 Bromma

Tel. 08/37 99 10 må—to 10.00—16.00 Postgiro 1179-1

### Redaktion

Slåttervägen 38, 178 00 Ekerö

Tel 0756/346 60

### Annonspriser

Omslagets andra och tredje sida kr 3 200, fjärde sida kr 3 500,

helsida kr 3 000, halvsida kr 1 800, kvartsida kr 1 000.

Spalthöjd 210 mm, spaltbredd 70 mm,

sidans bredd (2 spalter) 150 mm.

Tryckeri: Norstedts Tryckeri, Stockholm 1990.